

► Του **ΠΩΡΓΟΥ Ν. ΠΕΡΑΝΤΩΝΑΚΗ**

ΑΝ Η ΖΩΗ που ζει ο καθένας είναι τα μικρά που τον περιβάλλουν, οι ανθρώπινες σχέσεις που συνάπτει, οι άνθρωποι που τον περιτριγυρίζουν, ο τόπος που τον μεγαλώνει, η καθημερινότητα που είναι ένα παλίμψηστο παρόντος και παρελθόντος, τότε το διήγημα είναι η καταλληλότερη φόρμα για να το αναδείξει. Αυτό κάνει ο Παναγιώτης Κουσαθανάς, όταν απαθανατίζει την (παλιά) Μύκονο και τους κατοίκους της, αυτό κάνει κι ο Κώστας Καβανόζης, όταν αποτυπώνει το ίχνος των φίλων και των συγγενών του μεταξύ ζωής και θανάτου.

Ως προς τον Π. Κουσαθανά, σκέφτομαι πάλι ότι, όσο κι αν θέλουμε να αφήσουμε πίσω τον παπαδιαμαντικό κόσμο, ο Παπαδιαμάντης μάς ακολουθεί σιωπηλός. Ή γενικότερα, η ηθογραφία κι η νοσταλγία άλλων εποχών και τοπικών ηθών, κόντρα στο κοσμοπολίτικο ρεύμα της εποχής, δηλώνουν το «παρών». Ο άσκνος λογοτέχνης και λαογράφος είναι μια τέτοια περίπτωση, ανάμεσα σε άλλες, που σκύβει στο τοπικό, τη μικροϊατρική εν προκειμένω κοινωνία,

όπως την έζησε στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, και την αναπλάθει, αναζητώντας διαχρονικά θέματα και νόματα. Όπως και σε πολλά άλλα βιβλία του, λογοτεχνικά και μη (λ.χ. «Παραμιλητά»,

έξι τόμοι, Ινδικτος, 2002-2020), παρουσιάζει τον αφανή πολιτισμό του νησιού, πίσω από την τουριστική επιφάνεια, έτσι κι εδώ η Μύκονος πρωταγωνιστεί διαμέσου των ανθρώπων της.

Πιο συγκεκριμένα, στο θέμα της παρόδου της νιότης και της οδυνηρής έλευσης των γηραιών, ο κυρ Αντρέας του πρώτου διηγήματος («Με βουβό συμπαραστάτη») βρίσκει πράγματι ως συμπαραστάτη όχι μόνο τον αφηγητή, που τότε ήταν παιδί, αλλά και τον λόγο της τοπικής μαντινάδας, τις ελεγείες των τραγικών και λυρικών ποιητών, τον Μάρκο Αυρήλιο και τη στωική του φιλοσοφία. Είναι η παράδοση, λέει ο διηγηματογράφος, που χωνεύει τα εφήμερα στοιχεία του λαϊκού μεροκαματιάρη με τα διαχρονικά των μεγάλων θεμάτων της ανθρωπότητας.

Στην ουσία ο Π. Κουσαθανάς στήνει λαϊκές προσωπογραφίες, αθροίζοντας πολλά μικρά θαύματα, που στη χρονική τους απόσταση συνθέτουν το μεγάλο θαύμα της παλαικής κοινωνίας: αναμνήσεις, ανάμικτες με θυμολογίες, με φιλοσοφία για τη ζωή, διακειμενικές αναφορές, μικρά περιστατικά που μόνα τους φαίνονται ασήμαντα, αλλά, αν τα δει κανείς στο πρίσμα της ευρύτερης παράδοσης, γίνονται θραύσματα κοινωνικών κοσμοαντιλήψεων και νοσταλγικών ιδεών. Και φυσικά αυτό που τα συνέχει, αυτό που τους δίνει πνοή, αυτό που τα απαθανατίζει απολιθώματα σε ένα διάφανο κεχριμπάρι, είναι η γλώσσα, διαλεκτική και ποιητική, κομψοτεχνημένη και λεπτεπίλεπτη. Είναι η γλώσσα που ορθώνει το ανύσταγμα της για να σπκώσει στους ατλάντειους ώμους τον κόσμο του συγγραφέα.

Αυτή η γλώσσα, αυτή η σπειροειδής αφήγηση, αυτή η γραφή που δεν συνθέτει αλλά σκορπύ-

ζει (στις φυγόκεντρες κινήσεις της) υμνεί πρώτιστα κάθε λογής πολιτισμική ανύσταση. Αφού οι άνθρωποι δεν ανασταίνονται, ας χαρούμε, λέει ο διηγηματογράφος, με την οπαλίνα που επέζησε της καταστροφής, με το σεντούκι που ξανάνιωσε βρίσκοντας ένα κλειδί να το θηλυκώσει, με μια λέξη που εμφανίζεται σαν τον Λάζαρο να θυμίζει τις οφειλές μας στο παρελθόν.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ, ανάμεσα στα διηγήματα που στηρίζονται σε μια ποιητική (ονειρική) γραφή και σ' αυτά που βασίζονται σε ένα ξερό πραγματολογικό υλικό (π.χ. τις επίσημες ανακοινώσεις), ο Κ. Καβανόζης δείχνει τον καλό του εαυτό στα άλλα, σ' αυτά που δημιουργούν έναν βόστρυχο νημάτων, που συναιρούν το παρόν και το παρελθόν, τη μία ιστορία με την άλλη, το αφηγημένο γεγονός με τον εσωτερικό μονόλογο.

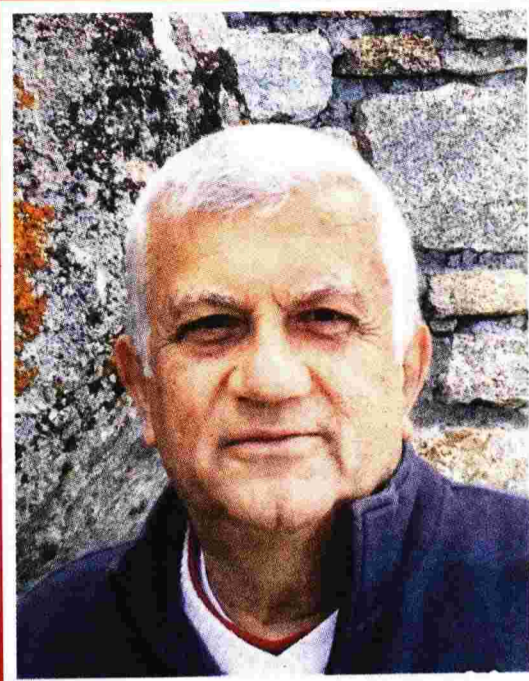
Αυτά τα διηγήματα διακρίνονται από ένα πολύπλοκο πλέξιμο θεμάτων, επιπέδων και νοημάτων, που φαίνονται άσχετα μεταξύ τους. Η αφήγηση δηλαδή μπλέκει βιώματα κι αναμνήσεις, ετερόκλητα νήματα και φυγόκεντρες καταστάσεις. Αυτό ωστόσο που κινητοποιεί τον αναγνώστη είναι ότι αυτός δεν ξέρει πώς το ένα δένει με το άλλο, πού συγκλίνουν, πού αλληλοσυμπληρώνονται σε ένα συγγραφικό σχέδιο. Αναδύονται, λοιπόν, δύο εκδοχές: είτε δεν υπάρχει προσχεδιασμένη λογική δομή, με αποτέλεσμα οι διάφοροι παραπόταμοι απλώς να συνευρίσκονται, υποδεικνύ-

οντας την ασύμπτωτη μοίρα των πάντων (βλέπε τον ρόλο της τύχης στο «Τυχερό», Πατάκης 2017), ή η δομή υπάρχει, χωρίς να προδίδει ρητά πού ο ένας παραπόταμος συναντά τον άλλο, σε υπόγειες πολλές φορές διασυνδέσεις. Ετσι, στη δεύτερη αυτή περίπτωση, ο αναγνώστης αναζητά ανήσυχος τα σημεία εκβολής και συμβολής, χωρίς πάντα προδιαγεγραμμένη επιτυχία.

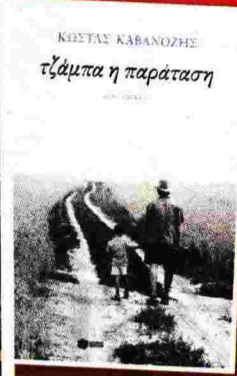
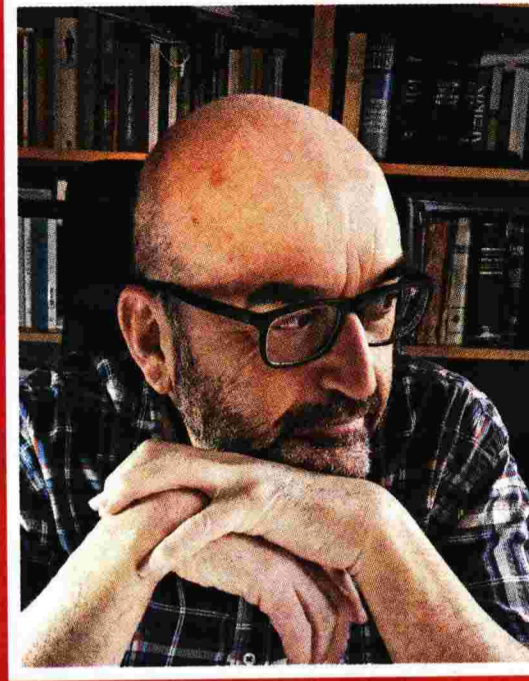
Θέματα, όπως η σχέση των γενιών, πώς δηλαδή φεύγει η προηγούμενη κι αφήνει τα ίχνη της στην επόμενη και στη μεθεπόμενη, ο ίδιος ο θάνατος ως μυστήριο και ως βιωματικό πένθος, η φιλία κ.ά., εγείρουν συχνά ένα διαφυγόν συναίσθημα. Τα πολλά εκ πρώτης όψεως ασύμπτωτα θέλουν να συναντηθούν και συνάμα κρατιούνται υπαινικτικά σε απόσταση, γεγονός που αναβλύζει μια αδιάγνωστη συγκίνηση.

Επισημαίνω τα «Ιαματικά λουτρά Εφταλόυς» (πρώτη δημοσίευση το 2011), όπου φαίνονται οι βασικές συντεταγμένες της συνδυαστικής αυτής γραφής, όπως είναι οι σεξουαλικές εμπειρίες, κατά βάση φανταστικές -όπως και στο «Χαρτόκουτο» (Πατάκης 2015)-, ερωτικές όψεις που κυφορούνταν την ίδια περίοδο, και οι παράλληλες ιστορίες που αλληλοδιαπλέκονται σε ένα ποτάμιο σύστημα εισροής της μίας μέσα στην άλλη. Σ' αυτό το καλύτερο ίσως κείμενο της συλλογής, η νυν σεξουαλική εμπειρία «θυμίζει» παλιότερες, οι οποίες έρχονται και παρέρχονται.

Οι εθιγμοί μιας άπιαστης γραφής

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΥΣΑΘΑΝΑΣ
Το σεντούκι που γύρευε το κλειδί του
Διηγήματα
Ινδικτος 2020
Σελ. 153

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΒΑΝΟΖΗΣ
Τζάμπα η παράταση
Διηγήματα
Πατάκης 2020
Σελ. 156